

Negatiwne mysle a jich přewinjenje

Bóh praji Kainej:

„Jelizo sy pobožny, móžeš swoju hłowu pozběhnyć. Jelizo pak njejsy pobožny, łaka hrěch před durjemi a po tebi žada; ty pak knjež nad nim.“

1 Mójzasa 4,7

My wšitcy znajemy tajke pady: Susodaj, kotraž mjez sobu wjace njerěčitaj; bratřa, kotřiž su kóždy zwisk přetorhnyli; rozwjedenaj mandželskaj, kotraž so mjez sobu na sudnistwje wobskoržujetaj. Hustodosć njemóžemy wotwonka spóznać, što je přičina. Tajke pady su jenož ćežko z logiku wujasnić. Z małeje zwady nastanu druhdy wulke rozestajenja. Zwotkel přinđu tajke rozkory?

Hnydom na přěnich stronach rozprawa biblija wo tym, što čłowjekow přeco zaso k temu čěri, zo so wadža, zo so hidža a často tež z namocu přeciwo sebi wojuja. Namakamy tam stawiznu wo Kainje a Abelu. Wobaj bratřaj běštaj derje žiwaj. Kóždy měješe dosć wot wšeho, štož je trěbne. Wobaj móžeštaj samo něšto wodać wot wunoška swojeho džěła. Tak chcystaj so tež Bohu džakować a jemu woprować, kóždy wot swojeho wunoška. Ale Kain měješe wot spočatka wulki problem. Město teho zo Bohu swój džak wupraji a jemu česć da, jenož zawistnje na Abela a jeho wopor hladaše. Bórze mysleše sej Kain, zo so wopor Abela lěpje pali a kur z jeho wołtarja lěpje do njebja stupa. Aha, tak sej nětko dale při sebi pomysli, Abelej so lěpje wjedže a Bóh ma jeho wočiwidnje radšo. Kaž čmowa mróčel šěrjachu so pochmurne mysle w jeho duši: „Ja dyrbju přeco wróćo stupić a jemu dže so lěpje. Mój bratr ma zbožo a ja mam jenož škodu.“

Zwotkel tele mysle přinđu, biblija njepřeradži. Te čmowe a čěmne so nadobo – a bjez woprawdžiteje přičiny – w Kainowej wutrobje pokaza. Čěmna wutroba zamučí jemu hłowu. Wón so jara rozhněwa. Bóh spyta jeho wotdžeržować: „Na čo sy so rozhněwa? A čehodla so twoje wobličo

pochmurí? Njeje temu tak? Jelizo sy pobožny, móžeš swoju hłowu pozběhnyć. Jelizo pak njejsy pobožny, łaka hrěch před durjemi a po tebi žada; ty pak knjež nad nim.“ Tola Kain njemóžeše hižo na Boha słuchać. Wšitko so w nim jenož wokoło sebje sameho wjerćeše: „Ja přeco wróćo stupju! Žiwjenje je njesprawne ke mni! Abel, mój bratr, ma za to zemřěć!“

Kain wołaše swojeho bratra Abela k sebi a zabi jeho na polu. Samo w tutym wokomiku da Bóh Kainej hišće jónu šansu, čmowy puć swójskich pochmurjenych mysłow wopuščić. Poskići Kainej nowu rozmołwu: „Hdže je twój bratr Abel?“ Kain pak lózysce wotmołwi: „Ja njewěm; dyrbju ja pastyr swojeho bratra być?“ Nětk hakle přewostaji Bóh Kaina swojemu zrudnemu wosudej. Wot nětku bu wot wšitkich čłowjekow zastorčeny a dyrbješe bjez domizny po zemi chodźić.

Zwotkel přinđu rozkory mjez ludźimi? Tak sym so na spočatku prašať. Biblija

praji, zo je na zemi a tež w swójskej wutrobje čěmna móc, kotraž chce naše mysle zamučić. Ale njedyrbimy swoje wutroby tu tej mocy přewostajić. Bóh, naš Knjez, woła nas do swěćta. W Jezusu Chrystusu je nam dobry puć pokazať a poskićiť, zo móžemy w kóždym druhim čłowjeku tež dar žiweho Boha spóznać. Jezusowa lubosć wjedže mje k temu, zo swojeho blišeho lubuju a zo sym zwólniwy, so z nim wjeselić, hdyž ma wuspěch, a zo njejsym zawistny na njeho. Skónčnje móžu jemu tež wodać, hdyž je to trěbne.

Hdyž pak pola sebje začuwam, zo postupuja čmowe mysle w mojej wutrobje, tak mam wulku pomoc. Móžu so k Bohu modlić, zo by mi pomhať, swoje negatiwne mysle zaso k lěpšemu rjadować. A zawěsće nazhonju, zo mi při tym pomha, zo bych spěšnje čmowy puć zawisće, hidy a rozkory wopuščíť a zo zaso dobre a swěćte mysle moju wutrobu napjelnja.

Christoph Rummel

Wujednanje je móžne

Wo zhubjenym wósliku a zhubjenym pjenježku

Lube džěci, zašły měsac smy chcyli našu wowku a našeho džěda wopytać. Bydlitaj chětro daloko přeć a tak smy chcyli pola njeju přenocować.

Maminka a nank staj hižo cyte ranje kófer, nachribjetnik a taboly do awta pakowaľoj, nank je samo na to pomysliť wšitke plyšowe zwěrjatka wote mnje a wot mojeje sotřički sobu wzać. To bě dobra myslička, tak zo so namaj w cuzych łožach zawěšće lěpje spinka.

Runje jako chcychmy wotjěć, sym so na swojeho plyšowego wóslika dopomniła. Běch sej z nim w bydlenkej hrajkala, nank pak je w tym času naše zwěrjatka do nachribjetnika tykať. A tak sedzachmy w awće, wóslík pak čakaše w bydlenju.

Spěšnje sym zawoľala: „Mój wóslík je přeć!“

Maminka, kiž za wodźiľtom sedžeše, je swariła: „Čehodla njejsy prjedy na njeho myslila? Nětko dyrbimy wotjěć!“

Běch zrudna: Cyly kónc tydženja bjez swojeho wóslika, kak to drje budže? Můžeće sej předstajić, zo sym chětro pišćala, tak zo docyła pytnyła njejsym, zo je nank hišće raz z awta wulěž. Naraz nank zaso do awta zalěze a ma mojeho wóslika w ruce! Juhu! Nětko smy móhli wotjěć.

Jako smy wječor pola wowki a džěda chcyli do łoža hić, je maminka mi a mojej sotře hišće z džěćaceje biblije předčitala. Jezus tam powěda wo žonje, kotraž měješe džesać pjenježkow. Jedyn z tutech je zhubiła a jón wjace namakała njeje.

Cyly džěn wona za pjenježkom pytaše, snadź druzy jej prajachu: „Přestaň pytać! Maš tola hišće dosć druhich pjenježkow!“ Žonje pak bě pjenježk runje tak luby kaž wšitke druhe.

Maminka je mi prajiła, zo wona nětko rozumi, zo je mi mój wóslík runje tak wažny kaž wšitke druhe plyšowe zwěrjatka, a zo wona wě, zo su mi wšitke lube.

Džěd praji, zo tež Bóh tón Knjez nas čłowjekow wšěch runje tak lubo ma, kaž ja moje zwěrjatka. A hdyž so jedyn čłowjek zhubi, Bóh so čím wjace wjeseli, hdyž so čłowjek zaso nawróci.

Waša Mina

Měrcin Baľcar

Móžeš žonje pomhać zhubjeny pjenježk zaso namakać? Wjele wjesela při wumolowanju!

rys.: <https://www.warrencampdesign.com/coloringPages5-luke.html>

Jubilej w Chóšebuzu

Lube sotšy a bratšy, serbske namše we Łužycy njejsu móžne bžez njewomucneho procowanja angažerowanych serbskich a nimskich kšesćijanow. W lěše 1987 jo se ražilo, wóžywiš w Dolnej Łužycy namše w serbskej rěcy, pó 46 lětach zakaza a njezajma z oficialnego boka. Wšykne aktiwity su wjadli k založenju bazowodemokratiskeje žěłoweje kupki „Serbska namša“ 26. septembra 1988. Wót togo casa organizěrujo kupka kužde lěto wokoło žaseš serbskich abo dwójořcnych namšow, kužda z pšerěznje 70 namšarjami. Ten jubilej comy wóswěšis ze swětocnej namšu 2. septembra zeger 10.00 w chóšebuskej Nimskej cerkwi. Jubileum jo teke dobra góžba prezentěrowaš nowe wudaše Serbskeje Biblije. Dokulaž slědne wudaše jo z lěta 1868, bužo prezentacija napšawdu historiski event. W mjenju Spěchowanskego towaristwa za serbsku rěc

w cerkwi z. t., žěłoweje kupki „Serbska namša“ a wušego promšta Martina Herchego, kenž nawjeduju namšu, kšěľ Wam wuťšobje kazaš na swětocnu namšu. By se wjelgin wjaselili, gaby jubilej z nami wóswěšili.

Hartmut Leipner

Zapokazanje w Rakecach

Njedźelu, 2. septembra, je zapokazanje dr. Roberta Malinka, skutkowaceho dotal w Spitzkunnersdorfje pola Žitawy, jako noweho fararja Rakečanskeje wosady do jeho zastojnstwa. Swjedženske kemše w Rakečanskej cyrkwi započnu so w 14.00 hodž.

Zetkanje w bašće

Sobotu, 29. septembra, w 10.00 hodž. wotměje so w bašće Serbskeho ludoweho ansambla dalše zetkanje za mobilizowanje serbskeho žiwjenja w Budyskich naraňšich kónčinach a w měsće samym. Při tym

póndže wo projekt Serbska reja, kiž wotměje so dnja 23. nowembra w ansamblu, a wo konkretne předewzaća za lěto 2019. Nimo toho pytamy mjeno za naš kruh. Přeprošeni su wšitcy zajimcy.

Mato Krygař
Sonja Hrjehorjowa

Serbski kónc tydženja

Lětuši serbski ewangelski kónc tydženja wotměje so wot pjatka, 12., do njedźele, 14. oktobra, w Hainewalde pola Žitawy. Přebywanje budže w tamnišim „Eurohof Dreiländereck“. Za dorosćenych plaći kónc tydženja 50,00 eurow, za džěci a młodostnych wot 3 do 18 lět 20,00 eurow. Zajimcy wšěch generacijow su wutrobnje přeprošeni. Dalše informacije podawa a přizjewjenja přijimuje hać do 20. septembra fararka Jadwiga Malinkowa w Slepom (telefon: 035773 998244, mejlka: j.mahling@kkvsol.net).

Jadwiga Malinkowa

Swójbne pućowanje a dworowy swjedžen we Wuježku

Sobotu, 18. awgusta, witaše předsyda Serbskeho ewangelskeho towarstwa Mato Krygar zaso na swójbne pućowanje a dwa-

rowy swjedžen do Wuježka pola Bukec. Tónraz bě pola Krygarjec mały serbski biwak natwarjeny, hdžež tři swójbny w sta-

nach přenocowachu. Jedna z nich měješe samo indianski stan. Hnydom pódlu su džěci móhli z kłokom a prokom třeleć.

Cil popołdnišeho pućowanja, na kotrymž wobdželi so na dwaceći dorosćenych a dwaceći džěci, bě Čornobóh, domjaca hora wjeski. Puć na horu wjedžeše přez lěs, tak zo bě horcota tuteho lěca někak znjesliwa. Na wjeršku sej potom wšitcy zhromadnje pućowanski spěw „Što radosć rjeńšu dawa“ zanjesechu.

Wróciwši so do Wuježka, bě na dworje Pawlikec statoka kofej a tykanc přihotowan. Na nutrnosť běchu dalši wobdžělnicy přišli, tak zo bě dohromady nahladna ličba 120 wopytowarjow, mjez nimi wulki džěl katolskich Serbow.

Nutrnosť měješe Serbski superintendent Jan Malink na hesło tuteho lěta „Woda žiwjenja“. Rostliny kaž tež člowjekoj trjebaja za swoje žiwjenje čistu wodu. A tak je woda wobraz za Boži duch, kiž nam wodaowanje hrěchow dawa, zo bychmy nowe žiwjenje namakali.

Hromadže z Markom Grojlichom z Bukec móžachu so džěci pospytać w třelenju z kłokom a prokom. To bě za nich rjane dožiwjenje. Mjez tym bě tež skupina Kula Bula z Delnjeje Łužicy přijěta. Zhromadnje ze spěwarjom skupiny Geraldom Schönom zaspěwachu sej přitomni rjad serbskich ludowych spěwow. Skupina předstaji program z jendželskimi a serbskimi spěwami a tak k dobrej, wjesolej atmosferje na dworowym swjedženju přinošowaše. Dobru nahladu přispori tež bohata wječer, wo kotruž běchu so wosadni a wjesnjenjo postarali. Hač do pońocy zhromadna bjesada traješe.

Džakujemy so wutrobnje Krygarjec a Tejpeclec swójbny, kotřiž běchu wšitko derje organizowali a zhromadnje z dalšimi pomocnikami přihotowali. Wšitkim je so we Wuježku zaso jara lubiło. **Měrcin Wirth**

Pućowanska přestawka na wjeršku Čornoboha

Nutrnosť ze sup. Malinkom na dworje Pawlikec statoka

Fota: M. Wirth, M. Krygar (1)

Skupina Kula Bula z Delnjeje Łužicy předstaji program z jendželskimi a serbskimi spěwami.

Z Bukečanom Markom Grojlichom zwučowachu so džěci w třelenju z kłokom a prokom.

Dolnoserbška biblija z lěta 1868 digitalnje

Chóšebuska wótnožka Serbskego instituta jo wózjawiła na swójom internetowem portalu dolnoserbški.de tekst dolnoserbškeje biblije z lěta 1868. Dotychměst jadnučka celkowna edicija Swětego pisma – Starego a Nowego Testamenta – w dolnoserbškeje rěcy jo stakim pší góžbje 150. jubileuma togo rěcneho pomnika wšykny pšistupna. Něnto pšedlažeca digitalna edicija njepóbitujo tekst jano w originalnej ortografiji, ale teke w žinsajšnem pšawopisu. Zmodernizěrowanu wersiju jo wuzěła sobuzělašeř instituta Fabian Kaulfürst. Za prezentaciju spóčetneje wersije jo jogo kolega Marcin Szczepeński napórał kompjuterowe pismo, ako se maka z pismom šišćaneje wersije. Wón jo teke wobzěłał daty, jo bok koncipěrował a programěrował. Na internetowem boce mógu se wu-

Dolnoserbška biblija z lěta 1868 Repro.: SKA/SI

žywarje wuzwóliš konkretne knihy, kapitel abo werš biblije a tekst tak ako w knihłach cytaš. Wušej togo drje budu wjelim krađu na pomocy wobšyrne pytańske funkcije, kótarež su dokradnje wopisane pód menijowym dypkom „informacije“.

Zakład nowego serwisa twóri wótpisk šišćaneje wersije, ako Serbski institut jo dał južo 2005 napóraš za dolnoserbški tekstowy korpus. Notnu korekturu transkripta jo institucija organizěrowała w kooperaciji z dobrowólnikami Spěchowanskego towaristwa za serbsku rěc w cerkwi z.t. Towaristwo jo wušej togo financěrowało dodatne wótpisanje bibliskich pokazkow, kótarež su se wuwóstajili pší spóčetnem digitalizěrowanju. *Serbski institut*

Serbski spěwny wječork w Hodźiju

Hodźijscy spěwarjo a jich hosćo na Hodźijskej farskej zahrodźe

Foto: M. Bulank

Srjedu, 4. julija, zetkach so sobustawojo Hodźijskeje Bjesady a jich hosćo na serbski spěwny wječork na Hodźijskej farskej zahrodźe. Hosćo běchu přijěli z Rakec, z Hrubjelčic a z Nuknicy. Dwaceći spěwarkow a spěwarjow bě přeprošenje sčehowalo.

Hodźijska katolska Serbowka Lejna Herbergowa je spěwanje nawjedowala a moderěrowala. Tak spěwachmy kěrluš

wo lěcu, ludowe spěwy a tež pšsnje, kiž běchu stworili Zejler a Kocor kaž tež Michał Wałda.

Spěwanje rjanych serbskich spěwow, wjesoła bjesada, miły lěcny wječor a mały zakusk – tak běše spěwny wječork za wšitkich wobdzělenych wjesołe dožiwjenje. Za přichodne lěto je dr. Günter Holder Hodźijskich na spěwny wječork do Rakec přeprošył.

Gerat Krawc

Serbska šćežka w Awstralskej

Serbske towaristwo w Južnej Awstralskej bě w lěće 2012 zarjadowało wopomnjensku šćežku „Wendish Heritage Pioneer Trail“, kiž wjedže zajimcow k šěsć najwuznamnišim tamnišim serbskim sydlišćam. Na kóždym městnje informuje tafla wo lužiskich Serbach a jich wupućowanju do Awstralije. Za foto zestupachu so někotři čłonojo towarstwa ze serbskej chorhoju při informaciskej taflji wsy Peters Hill, w kotrejž běchu so před połdra lětotkom wosebje Serbja z Delnjeje Łužicy zasydlili.

Foto: L. Kupke

Farar Gerat Wornar zloty měšniski jubilej woswjećit

Dołhi čas do započatka swjedźenskeje Božej mše 30. smažnika zaklinčachu zwony na cyrkwi Jezusoweje wutroby w Baćonju. Bohata ličba kemšerjow hižo cyrkwine ławki pjelnješe a dalši hišće přichwatachu, posledni skónčnje stejo Božu mšu sobu swjećachu. Dzeń prjedy bě temu polsta lět, zo bu Gerat Wornar na měšnika wuswjećeny, a swjedzeń skladnostnje tuteho jubileja bě telko ludu do Baćońskeje cyrkwy přiwabił. Na Božej mši a na swjedženju po tym wupraji wulka ličba gratulantow jubilaraj dźak za wšu jeho prócu wo wosadu, za swěrnú dušepastyrsku službu a za woporniwe redaktorske skutkowanje.

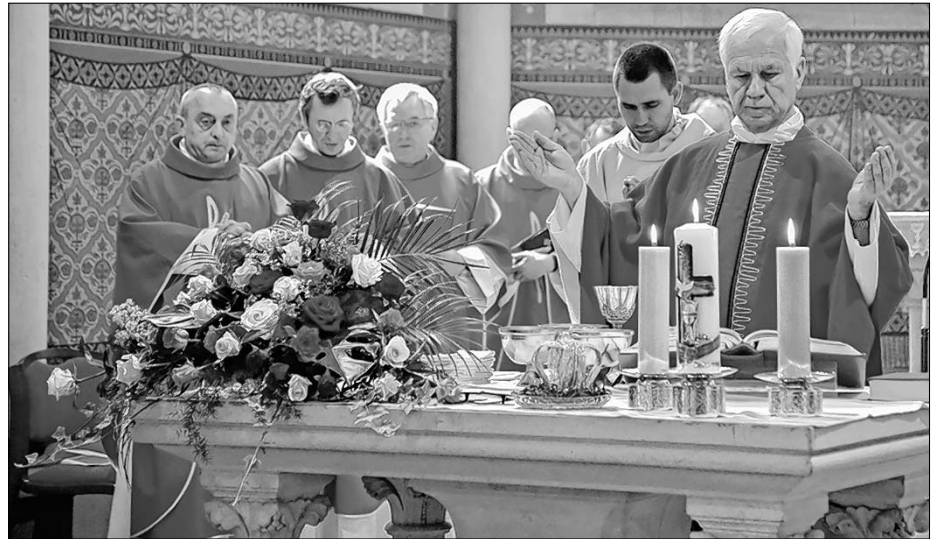
Narodźit bě so Gerat Wornar w lěće 1942 w Starej Cyhelnicy jako najmlódši w swójbje z džesać dźěćimi. Wuchodźiwši zakładnu šulu w Pančicach přeńdže na Serbsku wyšu šulu a zložil tam 1961 maturu. Sćěhowaše hač do lěta 1968 studij teologije w Erfurće. Po měšniskej swjećiznje nastupi službu jako kapłan w Ralbicach, dalšej staciji běštej Chróscicy a Kulow. Štyrceći lět wukonja mjeztym službu w Knjezowej winicy jako farar w Baćonju. Nimo teho měješe 35 lět dołho šefredaktorstwo Katolskeho Posoła zamołwíc.

Wjeselach so, jako dóstach wosobinske přeprašenje na jubilejny swjedzeń. Je w ruce dźeržo, mi wšelake dopomjenki přez hłowu džěchu, wšako znajemoj so hižo 60 lět dołho ze zhromadneho časa w inter-nacě Serbskeje wyšje šule, hdžež wěsty čas z druhimi hromadze w jedne stwě bydlichmoj. Hižo tehdy jeho měrna a wuru-nowaca powaha wuznamjenještej.

Dopominam so, zo so Gerat jako šuler zaměrnje z tačinu zaběraše a so po poručanju wučerja prócowaše, spočatne pasaže Cezarowych „Commentarii de bello Gallico“ z hłowu wuknyć. Jeho potwótrě čitanju připoslušaj so mi njeťačinarnej někotre wurazy do pomjatka zaščěpichu.

Awtor přinoška gratuluje fararjeje Wornarjeje.

Farar Gerat Wornar na jubilejnej Božej mši w Baćońskeje cyrkwi

Foće: R. Ledźbor

Započinach tehdy so z fotografiju zaběrać. Moje njedostatki widžo, mi Gerat nje-sebičnje z někotrejzkuli dobrej radu pomhaše. Po jeho pokiwach so džensa hišće mam, hdyž sej swój fotoaparát do rukow wozmu.

Po wyšej šuli so naju puće rozeńdžechu. Při wšelakich skladnosćach wšak so zaso zetkachmoj a přenja ani dołho na so čakać njedaše.

Mój njeboh nan so rady z něhdyšimi wučerjami-kolegami z Varnsdorfskeho časa kaž tež z tamnišimi chowancami zetkawaše. Při rjanym wjedrje wjezech jeho z motorskim po Łužicy. Měřjachmoj so na faru w Ralbicach, dokelž chcyše tam Měrčina Wićaza abo Cyrila Kindermann zetkać. Docpěwši farski dom dopominam so, kak so z fararjom Kindermannom postrowištaj. Za mnje pak běše wulke wjesele, zo runje w tutych dnjach Gerat Wornar tam swój praktikum z prózdniskimi dźěćimi wukonješe. So wě zo mějachmoj skladnosć k rozmołwje a z teho časa sebi skladnostnje tež dopisowachmoj.

Naju najskerje přichodne zetkanje běše w studentskim času. Gerat studowaše w Erfurće a ja w Freibergu. Drje do mojeho třećeho semestra mějach praktikum w Jenje w škleńčerni „Schott & Gen.“ wukonjeć. Po zažnej rańšej změnje mějach tam dołhe popołdny před sobu a njewědžo, što z časom započinać, rozsudžich so spontanje, přečela Gerata w Erfurće wopytać. Zhrabach trěbne zmachi a hižo běch wonka na hłownej dróze. Pućowach tehdy jako njeplaćacy pasažer z awtami, kiž zadžeržowach. Z tutym dyrdomdejskim wašnjom pohibowanja mějach do Erfurta chcyjo zbože. Šofer nakładneho awta, kiž hewak wuhlo transportowaše, wza mje sobu hač do města nutř. So pola njeho podžakuju wulězach kónčk před přichodnym križowanišćom. Při tym zwěsćich, zo běch direktnje před domom wulězł, w kotrymž Gerat bydleše. K temu jeho tež hišće do-

ma nadeńdžech! Wjeseleše so nad wopytom a móžeše sebi chwile wzać, mi we wobmjezowanym času hłowne zacišće města sposrědkować. Na wšelakore so hišće dopominam, wosebje pak na wopyt jeho kubłanišća, Erfurtskeho měšniskeho seminara. Začuwach tu někajku wosebitu atmosferu, hinak hač to z awditorijow a seminarnych rumnosćow z Freiberga znajach. Sčasom so zaso na wróćopuć do Jeny nastajich, zaso z awtostopom.

Skladnostnje Serbskeho ewangelskeho cyrkwinskeho dnja w Rakecach w lěće 2008 mějach na soboće za někotre hodžiny wopytwarjow z českosobrarskeje cyrkwy na starosći. Běch sebi předewzał, jim wopomnšćo swjateju Cyrila a Metoda pola Smochćic pokazać. Wědžach, zo běše Gerat Wornar na směrodajne wašnje na nastaću tuteho pomnika wobdžěleny, a tuž prosycho jeho wo wjedženje českich hosći. Při tym dožiwich, z kajkej duchapofnej a wutrobitej nadrobnosću wón zamó, wuznam wšitkich jednotliwych elementow wopomnišća wopytwarjam rozložić. Hłuboki zajim pola našich hosći mi wuwědomi, zo njeje to jenož pomnik za nas Serbow, ale zo twari mosty tež k našim słowjanskim susodam.

Ze sprěcelenej Bartskej Phillippec farskej swójbju wopytachmy raz předstajenje džiwadła w Haslowje. Připad chcysě, zo móžach do spočatka předstajenja hišće tudyšeho wosadneho fararja Gerata Wornarja z mjeztym hižo njeboh fararjom Joachimom Phillippom zeznajomić. Někajka moderacija trěbna njebě, wobaj daštaj so do čiteje rozmołwy.

Tajke a hišće dalše podawki džěchu mi přez hłowu, jako po swjedźenskeje Božej mši před cyrkwu w rjedze stejo čakach, zo bych móhł jubilaraj swoju gratulaciju sposrědkować: člowjekej – dušepastyrjej cunich zynkow, mostotwarcej a serbskemu přečelej.

Arnd Zoba

Delnojužiski Serb přeni misionar na Baffinowej kupje

K pozabytym 200. narodninam misionara a ludowědnika Mateja Wařma z Wjerbna

Lětsa w januaru měješe serbski misionar a ludowědnik Matej Wařmo swoje 200. narodniny. Hinak hač na jeho wo lěto staršeho sobubratra Jana Awgusta Měrcinka so pak w Serbach njeje na Wařma spominało, byrnjež jeho žiwjenje mjenje zajimawe njebyło. Kaž Měrcink tak skutkowaše tež Wařmo jako misionar mjez eskimowcami, wobdžěli so na ekspedicii

do wěčneho loda a zawostaji ze swojimi zapiskami wažne dokumenty wo žiwjenju eskimowcow, kotraž so wosebje w jendželskorěčnym rumje hač do džensnišeho wot slědzerjow wužiwa. Hinak hač pola Měrcinka je so jeho samopisany žiwjenjeběh zdžeržal, w kotrymž wopokaza so jako dokladny wobkedžbwar swojeje wokolicy a swojeje duše.

Z Wjerbna do Ochranowa

Matej Wařmo narodzi so 18. januara 1818 we Wjerbnje do wulkeje pobožneje swójby. Staršej wobsedžeštaj małe ratarstwo a wotnaještaj přidatnje pola, zo byštaj sebje a črjódku džěci, z kotrychž sydowotrosće, zežiwili. Srjedžny z nich bě Matej. Na jimace wašnje wopisuje w swojim žiwjenjeběhu, kak běchu wjesne džěci, marušnje (Maulbeeren) šćipali, kiž wokolo Wjerbnjanskeje cyrkwy rosćechu. Při tym so plót zwjeze a Matej so tak čězko zrani, zo dyrbeše dlěje hač lěto ležeć. Lědma zo bě zaso běhać nawuknył, padny při hrajkaniu do wody, štož hnydom njenapadny, wšako běštaj staršej ze staršimi džěćimi na polu.

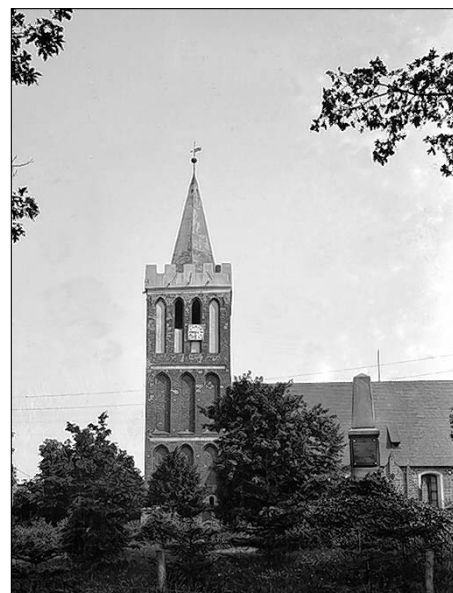
Někotre lěta chodžeše hólć do Wjerbnjanskeje šule, hdžež wučer džěćom z němškeje biblije předčita, ju pak džěćom serbsce rozložowaše. Wařmec swójba přistušše diasporje bratrskeje jednoty w Błótach, kotraž bě w tehdyšich lětach dosć sylna. K jutram lěta 1834 hotowaše so nan hromadze z dalšimi zbudženymi na pućowanje do Niskeje, Małeho Wjelkowa a Ochranowa. Poprawom měješe 16lětny Matej doma nanowe džěla přewzać, mać pak jeho z toho wuwjaza a pošla jeho hromadze z nanom na puć. Přeni wopyt w Ochranowe, kiž bě drje zdobom přenje pućowanje za Wjerbnjanske mjezy, zawostaji wulki začič: „Ogleich ich nun aus Unkenntnis

der deutschen Sprache von dem, was geredet wurde, kaum die Hälfte verstand, so war es mir doch bei dem, was ich sah und hörte, unbeschreiblich wohl, und ich wäre am liebsten gleich in einer der Gemeinen geblieben, wenn sich für mich irgendwo ein Unterkommen gefunden hätte, wo ich mir mein Brot hätte verdienen können.“

Hakle spočatk lěta 1836 namaka so městno za njeho w Ochranowe, hdžež wšelake pomocne džěla wukonješe, dokelž njebě powołanje nawuknył. Spočatki w cuzbje njeběchu lochke za njeho, kaž pisa, wosebje, dokelž němčinu hišće njewobknježeše. Hižo nazymu lěta 1838 dyrbeše Ochranow zaso wopuščić, dokelž měješe so jako pruski poddan na třilětnu wojsku službu podać. Bě dosć nadarjeny wojak, tak zo dósta poskitk službu podlěšić, štož pak wotpokaza a so nazymu 1841 do Ochranowa wróci.

Misionar w Grönlandskej

W tutych lětach rosćeše w nim přeće, so na misionstwo podać. Při tym měješe Australsku w myslach, hdžež chcyše z dalšimaj bratromaj mionsku staciju natwaric. Synoda lěta 1848 měješe wo tutym namjeće rozsudzić, w mjezyčasu pak bu Wařmo na mionsku službu do Grönlandskeje powołany. Po krótkim rozžohnowanju ze swójbu poda so na puć a hižo w juniju 1846 přistawi w Grönlandskej. Wařmo bě

Cyrkej we Wjerbnje, ródnej wsy Mateja Wařma, wokoło lěta 1915

po swojej powaze skerje praktikal hač wučenc a tak wzda so bórze šematiskeho wuknjenja rěče eskimowcow. Hinak haž družu misionarajo njenawukny rěč přez (wot)pisanske džěla, ale při zhromadnym džěle z domoródnymi, štož ma sam za kedžbyhódne a w swojim žiwjenjopisu w dlěšim wotrězku wopisuje.

Wokoło lěta 1855 dosćahny jeho naprašowanje, hač nochcył jendželskich rybarjow na ekspedicii na Baffinowu kupu přewodzeć. Hižo někotre lěta naprašowachu so jendželscy łójeryjo wjelrybow pola bratrskeje jednoty, hač njebychu na Baffinowej kupje – wosrjedz polarneho morja něhdze po połojcy mjez Grönlandskeje a Labradorom – nowu mionsku staciju załožili. Naprašowanje njebě cyle njesebične. Hižo tójšto lět łójachu wosebje Jendželčenjo před Baffinowej kupu wjelryby. Při tym běchu domoródných do svojich džěłow zapřijeli a z tym jich žiwjenski wobswět dospołnje změnili. Z rybarjami njeběchu na wotležanu kupu jenož europske wašnja, jědze a napoje, ale tež chorosće dóšli. Bratrska jednota by měta kublansko-disciplinarisce a socialno-karitawinje skutkować a tak so šěrjacej bėdže zadžěwać. Zdobom měješe mionska stacija z ciwilno-organizaciskim dypkom na kupje być, hdžež bychu tež rybarjo móhli swoju staciju měć. Wjelryby běchu w 19., ale tež hišće w 20. lětsotku požadana resursa. Wosebje ⇨

Nutřkowe Wjerbnjanskeje cyrkwy w lěće 1905. Tu bu Matej Wařmo wukřćeny a konfirměrowany.

Fóce: F. Böhm, archiv J. Maćij, F. Seybert, archiv J. Maćij

⇒ hoberskeho mnóstwa tuka dla, z kotrymž so na příklad Londonske dróhi wobswětlichu, so wjelryby łójachu. Zdobom hodžachu so z tuka tunje žiwidła za přiběracu ludnosť a wšelake industrijne twory kaž wolije, kosmetika abo mydła produkować.

Na Baffinowu kupu

Matej Wańmo bě přihłosował, ekspediciju přewodźeć. Tak poda so w léće 1856 do Němskeje a wottam spočatk lěta 1857 do Jendželskeje, hdžež w tamnišich bratrskich sydlišćach přebywaše, zo by jendželšćinu nawuknył. 30. junija wopuści na łódži „Lady Franklin“ Aberdeen. Hižo měsac pozdžišo přistawichu namórnicy w Cumberland zaliwje na Baffinowej kupje, hdžež běchu drje hižo wšelacy rybarjo pobyli, ale Wańmo bě tam přeni misionar.

Wón njestłušeše k regularnej wobsadce łódže a měješe wšelake swobody a priwiligije. Jako jenički wobsedžeše prawe posleščo, štož jemu druzy namórnicy wosebje w dołhej zymje, hdžy bědžachu so tež w kajitach z temperaturami pod nulu, zawidžachu. Jako přenje zwěsí Wańmo, zo so řeč tamnišich eskimowcow jenož snadnje wot teje w Grönlandskej wotchileše. Tole wolóži jemu nawjazac spěšnje kontakt k domoródnym. Hižo po krótkim času sta so wón z rady witanym hosćom w lodowych domach abo kožuchowych stnach. Wo dožiwjenjach a rozmołwach z eskimowcami na Baffinowej kupje pisaše dženik, kiž so džensa w Ochronowskim archiwje chowa. Kritisce zhladuje w svojich zapiskach na přiběracu europeizaciju, kotrež negatiwne scěwki w Grönlandskej kaž tež na Baffinowej kupje móžeše wšednje wobkedžbować.

Znowa w Grönlandskej

Nazymu lěta 1858 so Wańmo do Ochronowa nawróci. Wotradžeše bratrskje jednoće

Model łódže, kaž je žony w Grönlandskej wužiwaše, ze zawostajenstwa Mateja Wańmowa so džensa w Ochronowskim ludowědnym muzeju.

Foto: J. Funke

na Baffinowej kupje misionarsku staciju zarjadować, dokelž by tuta dospójnje wot łójerjow wjelrybow wotwisna była, wšako druhi kontakt do Europy njewobsteješe. W zymje 1859 woženi so ze zwudowjenej wučerku Marie Elisabeth Richter rodž. Beck, kotraž bě z přenim mandželskim hižo w Grönlandskej skutkowała. Hromadže podaštaj so na dalše skutkowanje do Grönlandskeje. Jako jemu žona tam njenadžicy zemře, woženi so Wańmo krótko na to z Emmu Renatu Hallbeck. Tuta bě někotre dny po smjerći přenjeje mandželskeje jako njewjesta za druheho misionara, kotryž pak bě mjeztym zemřeł, do Grönlandskeje přijěła a měješe so zastarac.

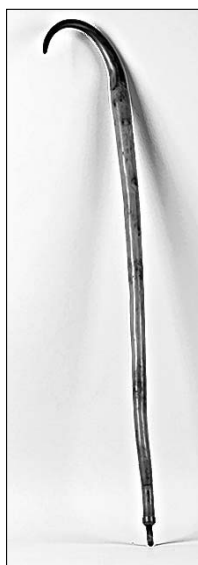
Hromadže přewzaštaj Wańmec mandželskaj 1863 nadawk, w Iglorpait nowu misionarsku staciju natwaric. Njewěmy bohužel, hač bě so tamle abo na druhim městnje w Grönlandskej z Mjertynom Sta-

rikom zetkał. Starik pochadžeše runja Wańmej z Wjebna a skutkowaše wot lěta 1859 w službje Ochronowskeje bratrskje jednoty w Grönlandskej.

Po wašnju bratrskje jednoty měješe Wańmo prawidlownje wo svojim džěle w Grönlandskej rozprawjeć. Jeho listy, rozprawy a dženyki chowaja so džensa w Ochronowskim archiwje a su slědžerjam wažne ludo- a přirodowědne žórło. Kaž mnozy druzy misionarajo zběraše Wańmo tež artefakty eskimowskeje kultury. Mjez druhim posła do Ochronowa pućowanski kij a model łódže, kaž so wone wot eskimowskich žonow wužiwachu. Tute wudžětki chowaja so džensa w Ochronowskim ludowědnym muzeju. Mandželskaj so hakle 1883 do Łužicy wrócištaj. Tule so Wańmo wospjet na serbskich misionarskich zarjadowanjach wobdžěleše a wo svojim skutkowanju w Grönlandskej rozprawješe. Před 120 lětami wón dnja 20. měrca 1898 w Małym Wjelkowje zemře.

Swědk swojeho časa

Na přeni pohlad zda so žiwjenje Mateja Wańma njewšědne a atypiske serbske žiwjenje w 19. lěstotku być. Pohladamy pak bliže, spóznamy, zo bě so wón dyrbjał runja svojim (serbskim) rowjenkam z wliwami a prašenjemi swojeho časa rozestajeć, kaž su to zdžedžena žiwa pobožnosť a kruty misionarski duch, přechod k dwurěčnosći, přiběraca globalizacija a wotkryće swěta, šěrjaca so industrializacija a započatki ničenja přirody. Tute temy su jeho do dalokeho swěta, do wšelakich rozestajenjow a naposledk zaso do Łužicy wjedli. Při tym njezapomni, runja rowjenkej Měrcinkej, ženje na swój serbski pochad. Jeho žiwjenjoběh zakonči bratrowska wosada ze scěhowacej sadu: „Nächst seinem lieben Grönland hing sein Herz bis zuletzt mit besonderer Liebe an seiner wendischen Heimat.“ **Lubina Malinkowa**

Listy Mateja Wańmowa z Cumberland zaliwja na Baffinowej kupje z lět 1757/58, kotrež so w archiwje bratrskje jednoty w Ochronowje chowaja (Unitätsarchiv Herrnhut: R.15.K.a.8.8 Briefe, nalěwo). Pućowanski kij z Grönlandskeje, kotryž je Matej Wańmo Ochronowskeje ludowědnej zběrce přewostajil. Přimadło kija je z kozaceho roha. Foće: L. Malinkowa, J. Funke

Wo serbstwje w Bukečanskej wosadze w lětach 1935, 1973 a 2018

Časowe dokumenty z kule Bukečanskeje cyrkwineje wěže

We wobłuku twarskich džělow stajichu dnja 3. awgusta na wěžu Bukečanskeje cyrkwy ponowjenu kulu, hwězdu a wjertawku. Wšitke dokumenty, nowiny a časopisy, kiž so dotal w kuli namakachu, so znowa do njeje položichu. Historiskemu

materialej přidachu so načasne dokumenty, mjez nimi tež wudaća Pomhaj Bóh a Serbskich Nowin. W scěhowacym wozjewimy teksty w kuli z pjera Bukečanskich Serbow, kiž wopisaja položenje tamnišeho serbstwa w zašłosći a přitomnosći.

Dokument z lěta 1935

W Bukecach 14. pražnika 1935. Hačrunjež na 1000 lět hižo wšelake mocy a wliwy a wobstejnoscě wšěch lětstotkow na zahinjenje našeje serbskeje ludnosće a rěče džěłachu, je naše Serbstwo tola hišće žiwe a chce jo dale być po Božej woli.

Chcu spytać dać mały wobraz wo Serbstwje Bukečanskeje wosady džens a něšto wróćo tak derje a daloko hač jo džensa přewidžu.

Liču Serbow Bukečanskeje wosady na štyri pjećiny, to je 80% cyleho wobydlerstwa. Zbytkni 20% abo pjećina tež hišće z wulkeho džěla serbski rozumja, dokelž su jenož poněmčeni. Jich starši a džědojo běchu hišće poľni Serbja. Cyle mały džěl, snano 5 %, su Němcy.

Strach dalšeho zapadowanja Serbstwa je dale a bóle wjetši! Winy su po mojim začišću: Wulka narodna liwkosc Serbow! Přez tysačlětnu narodnu podčisnjenosc přinarodženy wotročkowski duch, Serb so zdžěla hańbuje swogeho rodu! Njewědomje wo swogej samsnej ludnosći a bohatošće rěče a kultury. Přeněmčowacy wliw šule! Wjazanje měšanych mandželstwow! (Džěći su stajnje potom němske.) Wliw motorizowanja wobchada! Wulka narodna liwkosc pola najwjace zdžěłanych a studowanych Serbow! Tehodla wulki njedostatk na dobrych wjednikach.

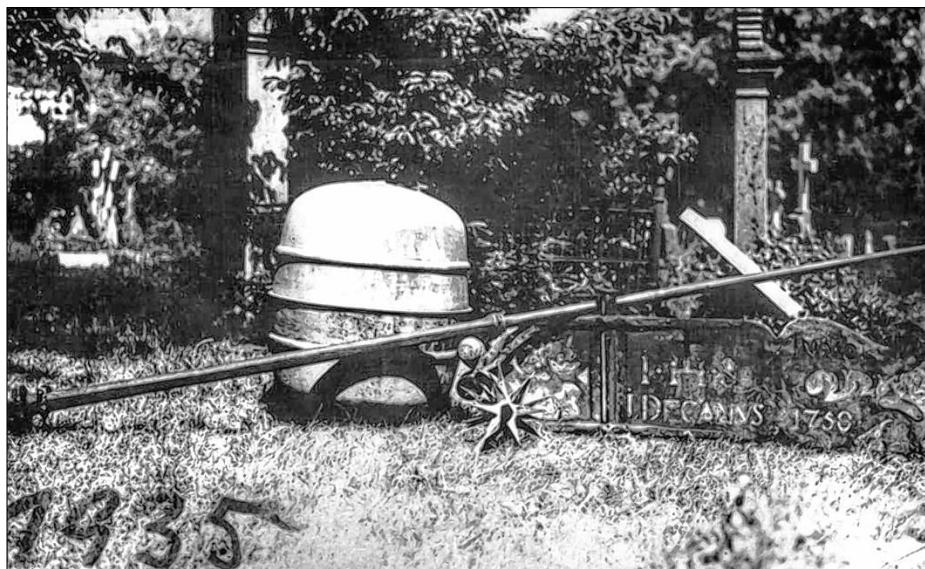
Wobstatk na wjednikach a narodnje džěławych a zdžěłanych Serbach běše wšak w Bukečanskej wosadze přeco wjele lěpši hač hewak w Serbach.

Wosada je měła, tak daloko hač so to trochu hodži slědować, dobrych serbskich fararjow a wučerjow, kotřiž jo rozumichu, inteligentnosć wosadnych wyše přerězka časa pozběhować a hluboku wosadnu a nabožnu mysl zakorjenić.

Hižo spočatk 18. lětstotka wokoło lěta 1725 a wosebje 1750 džěše mócne nabožne hibanje přez našu wosadu a přez nju dale po Serbach. Srjedzišćo běchu wjes Delany pod Čornebohóm.

Wulke styski a hróžby krawnych wójskich bitwow 1758 a 1813 Serbow w jich powazy hišće bóle skrući.

Wokoło njeměrných lět 1847 a 1848 zapłomjeni znowa nabožne křescanske zahorjenje Serbow Bukečanskeje wosady. Tuto hibanje pak wupłodži zdobom tež sylne serbske narodne zbudjenje a wědomje.

Kula, hwězda a wjertawka Bukečanskeje cyrkwineje wěže na tamnišim kěrchowje při wobnowjenju lěta 1935

Repro: archiw PB

1849 zatoži so w Rachlowje přenje Ewangelske serbske towarstwo. Bórže běchu tajke towarstwa w nimale wšitkich wsach při našich horach. W Delanach, w Mješicach, Sowrjecach, Žornosykach.

Nastachu tež bórzy w susodnych a dalšich wosadach podobne towarstwa. Wudawachu tež časopis „Zerničku“. Běchu wšitcy burjo a jednori serbscy ludžo, a chodžachu kaž patrijarchojo nadobni a zdžěłani po wosadze.

Mnoho z nich wupućowa tež nabožnych a narodnych přičinow dla z wosady a čehnješe z fararjom Janom Kilianom, kotryž z Delan pochadža, do Texasa a hišće wjac do Awstralije a založichu tam serbske wosady.

We wójnach 1866 a 1870–71 mnozy wosadnych wojowaše a wosmjo tež smjerć na bitwišćach počerpichu.

Po přetratych wójnach wěješe znowa duch serbskeje narodneje lubosće a wědomja přez našu wosadu.

Zatoži so 29. julija 1876 wat dobrych Serbow wosady Serbske towarstwo. Zaměr towarstwa běše serbske powučenje a zabawa.

Přeni nachwilny předsyda běše kantor Hatnik z Bukec. Bórže přewza kubler a sakski sejmski zapóslanc Handrij Kerk z Rodec wjednistwo towarstwa. Městopředsyda běše kubler Jan Rabovsky z Pomorc. Zapisowar běše wučer Arnošt Kerk z Bu-

kec. Pokladnik běše wučer Jan Wojnar ze Žornosyk.

Towarstwo so pilnje schadźowaše a džěłaje a měješe we wosadze wulki wliw a nahladnosć. Towarstwo běše tež přenje, kotrež započa džiwadło hrać, a to z hobrskim wuspěchom.

Po žohnowanej džěławosći zemřě předsyda Jan Kerk w léce 1894.

Nětko přewza wjednistwo towarstwa žiwnosćer Handrij Wojnar ze Žornosyk. Tež Wojnar běše jara zdžěłany a rozhladniwy muž a towarstwo z wulkim wuspěchom k žohnowanju wosady wjedžeše hač do lěta 1906. Handrij Wojnar zemřě w léce 1918.

1906 přewza Handrij Króna z Bukec předsydstwo. Pod jeho wustojnym wjednistwom towarstwo dale rosćeše a kćeješe.

Přidźe wulka swětowa wójna. Tež my Serbja tam wojowachmy na wšitkich frontach, najhórše časy přetrachmy a mnozy z našich, přez 100 w našej wosadze, so wjac do lubowaneje domizny njewróci.

Ruscy jeći pomhachu domach na polach džěłac a naši Serbjo so z nimi derje zrěčachu a jim rozumichu.

Serbske narodne džěło we wosadze běše so chětro roztrásto a zeslábilo.

Nowe narodne hibanje, kotrež po wójnje po Serbach zapłomjeni, měješe tež wězo wothlós w našej wosadze. Naš předsyda Handrij Króna steješe sobu ⇨

⇒ w srjedźišću narodneho pozběhowanja.

Pod wliwom wulkich koncertow (spěwnych), kotrež serbski hudźbny mištr Bjarnat Krawc-Drježdžanski w Budyšinje přewjedže, nastachu w našej wosadže Serbske spēwne towarstwa.

Najprjedy załožichu 1919 Serbja w Delanach Serbske spēwne towarstwo „Sołobik“ pod dirigentstwom wučerja Šěcy młd. Rachlowskeho a z předsydstwom Lowrenca Sowrjećanskeho.

Towarstwo měješe potom swoje sydło w Sowrjecach, a jara horliwje džělaše po cyłych Serbach ze spēwom a džiwadłom.

W Sowrjecach załoži so tež lěto 1924 narodne serbske towarstwo pod mjenom „Podčornebóh“. Wobej towarstwje hišće džens wobsteja. Wjednicy su Wirth-Rachlowski a Wetšel Kubšiski.

27. jutrownika 1921 załoži so w Bukecach Serbske spēwne towarstwo „Radosć“, dirigentstwo přewza wučer Pawoł Kerk a předsydstwo blidar Pawoł Lubjenski z Bukec.

16. žnjeńca 1921 załoži so Serbska čěložwučowanska jednota Sokol. Wobej towarstwje horliwje džělašej přez spēw-džiwađło a zwučowanje za zbudjenje narodneho wědomja we wosadže a druhdže.

Za Jednotu Sokol dyrbjachmy hakle tworić originalny serbski čěložwučowanski zestaw (system).

W lěće 1924 załoži so z Radosće wosadny cyrkwinski pozawnski chór.

W lěće 1926 woswjeći Bukečanske serbske towarstwo 50lětny jubilej swogo wobstaća. Poswjeći so nowa rjana a drohotna chorhoj zhradnje za spēwne towarstwo Radosć přez wosadneho fararja Mjerwu. Z jubilejom bu zjednočeny III. serbski wšotowarstwowy zlět Domowiny. Swjedžen wuwi so k wulkej serbskej manifestaciji. Serbski spēwny a sokolski zwjazk sobuskutkowašaj.

Bóh všehomócný cyžnam spošćić zŁoty měř a chcyž nam zdžeržeč naše swójbe serbske, našu Bukečansku wosadu škitać a nam zakować naše cyže drohe S e r b s t w o a nam junu dač woladač šoju krasnosť po swojej wulkej smilnosťi.

Napisaž Pawoł Lubjenski, blidarski mištr. w Bukecach.
dnja 14. pražnika 1935.

*Pawoł Lubjenski.
Na bjezporočne přewzawo našym blidam
dokelž našym serbski přeć wulknýt.*

Mašinopisny dokument Pawoła Lubjenskeho z lěta 1935

Repro: Bukečanska wosada

1927 přewza dirigentstwo Radosće wučer Jurij Wjela.

1928 wulcy zaslužbny předsyda Handrij Króna swoje zastojnstwo zloži. 22 lět běše byl z předsydu a 45 lět docyła w předsydstwje.

Nětk přewza wučer Jan Křižan z Bukec towarstwo.

1930 zhotowi sebi Jednota Sokol sam-snu chorhoj.

1931 woswjećišaj sławnje znate spēwne towarstwo Radosć kaž tež čěložwučowanska jednota Sokol (načolnik Maks Kielmorgen Koporski) swoje 10lětno wobstaće.

Spočatk lěta 1933 dóndže k wulkemu narodnemu pozběhnenju Němskeje a přewzaću statnje mocy přez Adolfa Hitlera a přez N. S. D. A. P., Němsku-narodnu-džělačersku-socialistisku stronu. Při wólbach dowěry za wjednika Adolfa Hitlera naše serbske wsy zdžěla 100% z haj hłosowachu.

Přez rewoluciju bu pak tež serbske narodne džěto našeje wosady zatřasene a wohrožene. Dokelž njeměješe Serbski Sokol (20 jednotow) dowěrjenje knježerstwa, runjež běše naše džěto ryzy narodne a bjezporočne a nam z rozpušćenjom hro-

žachu, jón po 12lětnej horliwej a žohnowanej džělawosći rozpušćichmy.

Połoženje Serbstwa běše jara njewěste. Wuznamni Serbjo w wosadže so přestjšowachu. Serbske chorhoje so nachwilnje zebrachu. W druhich kónčinach Serbow sta so podobnje. W Budyšinje 6 wuznamnych Serbow 6–8 njedzel w jastwje džeržachu.

Narodne džěto po cyłych Serbach dospolnje zasta. Serbjo běchu so nabojeli. Jenož pola nas w Bukecach džělačmy a spēwachmy njemyleni dale. Załožichmy sebi tež hnydom nowu čěložwučowansku jednotu pod mjenom Serbska ewangelska čěložwučowanska jednota a njemyleni po zwučenym wašnju dale džělačmy.

Sobustawy spēwneho towarstwa Radosć a zwučowanskeje jednoty běchu serbska młodžina, žonska a muska.

Pomaću, po zhladkowanju žolmow rewolucije přińdže tež zaso měrniši a jasniši powětr do našeho serbskeho narodneho połoženja. Přepřimki běchu so stałe z delnych knježerstwowych hamtow. Statne knježerstwo nam skónčnje wšu swobodu a připóznaće našeje narodnosće a kulturneho džěla wobkrući.

Domowina (Zwjazk Łužiskich Serbow) pod wjednistwom wučerja Neda Rakojdžanskeho so znowa zorganizowa.

Předsyda wučer Jan Křižan 1934 swoje předsydstwo dla chorowatosće zloži.

Naše 3 Bukečanske serbske towarstwa zjednočichu so do jedneho cyłka pod mjenom Bukečanske serbske towarstwo, z wotrjadomaj Spěwna radosć a Zwučowanska jednota. Wjednistwo su: Gusta Zahrodnik Mješiski, předsyda; Pawoł Lubjenski a Maks Kielmorgen jeho zastupjerjo a zdobom wjednicy wotrjadow; wučer Jurij Wjela zapisowar a nawjedowar spēwanja; blidarski mištr Lohr Trjebinski pokladnik.

Wobsteji tež swobodne zjednoćenstwo „Serbske blido Čornebóh“. Tuto zeńdže so něšto razow wob lěto na horje Čornebóh (ma tam blidnu chorhojčku) a pěstuje serbsku towaršnosť a powučenje.

Tuchwilne połoženje Serbstwa w našej wosadže je wo wjele lěpše hač hdže w žanej drugej ewangelskej serbskej wosadže.

Zo je so raz wosady hač dotal tajki wobchowal, je sobu zaslužba wutrajneho ⇒

Składnostnje 50lětneho jubileja Bukečanskeho serbskeho towarstwa wotmě so w lěće 1926 III. serbski wšotowarstwowy zlět Domowiny w Bukecach. Při tym poswjeći wosadny farar Gustaw Mjerwa nowu towarstwowu chorhoj.

Repro: archiw PB

⇒ džěła serbskeho towarstwa a zo naši serbscy fararjo a wučerjo pilnje sobudžě-
lachu a zo so we wšitkich časach hibićiwu
mužoju wšitkich worstow za swój narod
raznje zastajichu a wutrajnje budžachu.

Mamy pola nas wulku narodnu liwkosć,
ale mamy pak tež sylne razne a sebjewě-
domne narodne přeswědčenje a swědo-
mje, kotraž stražuje njebojaznje na Ser-
bow prawje a Serbow narodne zajimy za-
stupuje.

Wuhlada do přichoda njeje rózjojt, ru-
njež nam knježerstwo zrozumi a wšu swo-
bodu spožči.

Młodžinu móžemy jara ćežcy za swoje
serbske ludstwo dobywać. Wšitka młodži-
na so do politiskich zwjazkow organizuje,
so nam wotcuźbi a nima chwile a zajima
za swoje serbske ludowe a narodne pra-
šenja a potreby.

Tež w cyrkwinskim položanju Serbstwo
njedźiwajcy protesta towarstwow posled-
nje lěta škodowaše. Mějachmy prjedy
kóždu 4. njeźelu němsku kemš přenju,
džens kóždu 3. njeźelu.

Serbja běchu w wšitkich časach jara
pobožni a su tež džensa hišće rjap cyr-
kwinskeje wosady a swoju kemš a Bože
słowo w maćernej rěči lubuja.

W šuli wšak so džens (wot powójnskeho
časa sem) we wučanju serbskeje rěče wja-
ce stawa hač prjedy. Při njedosahacej
ličbje serbskich wučerjow pak je přeněm-
čowanje w šuli dale postupowało.

Měšane mandželstwa su naše wsy
zdžěla počate poněmčić.

Poměr přećelstwa mjez serbskimi
a němskimi wosadnymi je jara dobry.

Wulke šćuwanja njeswědomitych a nje-
wědomnych spisowacelow a šmórakow
w wšelakich němskich nowinach a časopi-
sach su přestałe. Nowe knježerstwo to
wjac nječerpi a krućišo chłosta.

Naši hólcy a holcy Spěwneho wotrjada
Radosć w nazymniku 1934 na 2. Němsko-
statnym burskim zjězdze w Goslaru sak-
ske burstwo prezentowachu. Běchu tam
tydžeń dołho a w serbskich narodnych
drastach naše serbske reje předstajachu.

Lětsa, 1935, zemřě nahle bywši
předsyda Křižan. Serbjo jeho přewodžachu
a ze spěwanjom česćachu.

Naš Handrij Króna, zaslužbny stary
wjednik Bukečanow, swjećeše swoje
80ćiny. Tež jeho ze spěwom česćachmy.

Bóh wšehomócný chcył nam spožčić
złoty měř a chcył nam zdžeržec naše swój-
by serbske, našu Bukečansku wosadu ški-
tać a nam zachować naše cyte drohe Serb-
stwo a nam jónu dać wohladać swoju
krasnosť po swojej wulkej smilnosći.

Napisał Pawoł Lubjenski, blidarski mištr
w Bukecach, dnja 14. pražnika 1935

Pawoł Lubjenski

Rukopisne přispomnjenje: Na bjezporočny
prawopis njejsym džiwat, dokelž njejsym
serbski pisac wuknył.

Dokument z lěta 1973

Domowinska skupina w Bukecach

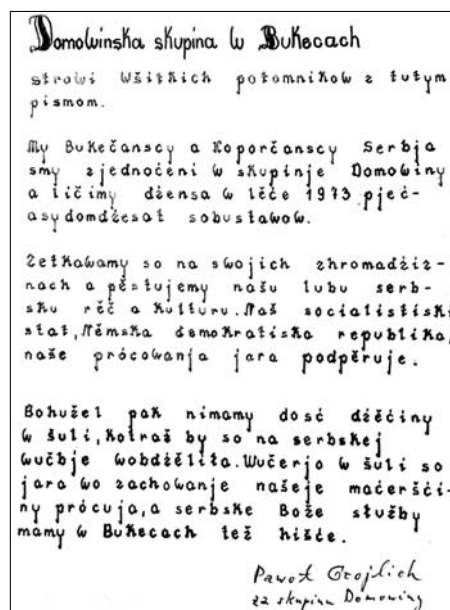
strowi wšitkich potomnikow z tutym pis-
mom.

My Bukečanscy a Koporčanscy Serbja smy
zjednoćeni w skupinje Domowiny a ličimy
džensa w lěće 1973 pjećasydomdžesat so-
bustawow.

Zetkawamy so na swojich zhromadži-
znach a pěstujemy našu lubu serbsku rěč
a kulturu. Naš socialistiski stat, Němska
demokratiska republika, naše prócowanja
jara podpěruje.

Bohužel pak nimamy dosć džěćiny w šuli,
kotraž by so na serbskej wučbje wobdžě-
liła. Wučerjo w šuli so jara wo zachowanje
našeje maćeršćiny prócuja, a serbske Bo-
že služby mamy w Bukecach tež hišće.

Pawoł Grojlich
za skupinu Domowiny

**Rukopisny dokument Pawoła Grojlicha
z lěta 1973**

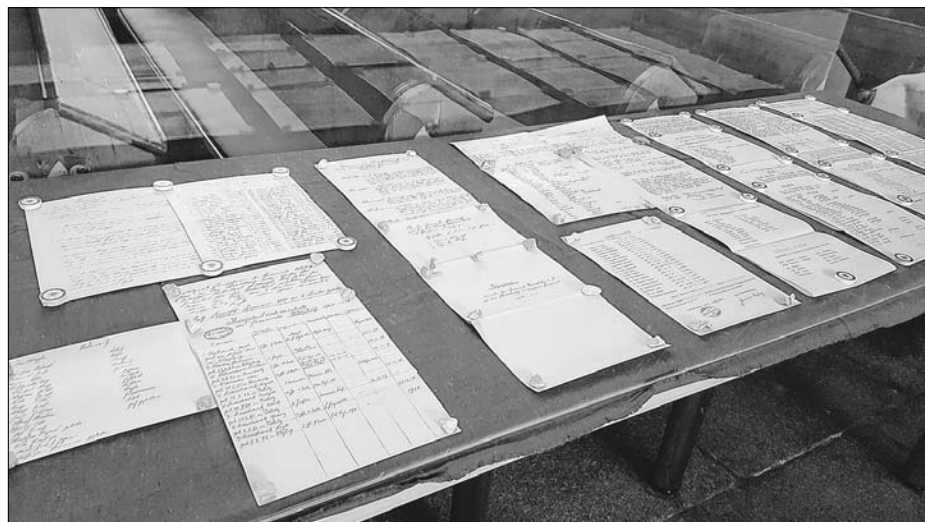
Repro: Bukečanska wosada

Wasobinske podpisma:

Hana Lubjenscyna
Arnošt Lubjenski
Christa Miesnerowa
Helmut Miesner
Měrćin Zoba
Arnd Zoba
Gertrud Sobe
Johanna Fiebiger
Frieda Kockel
Martha Bodling
Ruth Wetschel
Měrćin Wečela
i. A. von Rentsches J. Sauer
Martin Rentsch
Arnošt Kokla
Tereza Cerowa
Hanka Brüchnerowa
HansBrüchner
Marie Zwahr
Pawoł Mučer
Lisbeth Achterbergowa
Ruth Hornowa

Ines Horneck
Jan Žur
Ruth Žurowa
Domaš Žur
Lubina Žurec
Jan Žur
Janina Žurec
Gerhard Vieweg
Gisela Vieweg
Marja Mičowa
M. Ost
Feliks Šefer
Elfrieda Šeferowa
Johannes Bartke
Waltar Kajl
Erika Kajlowa
Angela Kajlec
Mark Kajl
Ernst Kutschke
Marja Šoćina
Erna Dejcyňa
Arnd Dejka

Helene Lorenz
Elsa Pfuhandeck
Else Henkert
Martina Palerjec
Alfred Paul
Max Šořta
Helene Kielmorgen
Susanna Döcke
Keilec Herta
Martha Grandžic
Helga Křižanowa
Wolfgang Hörnig
Herman Rjeda
Helene Brade
Georg Brade
Martha Hänel
Gustav Jurk
Tina Jurkowa
Annerose Jurkec
Margot Jurkowa
Max Jurk
Lota Grojlichowa

**Dokumenty z kule Bukečanskeje cyrkwineje wěže běchu w minjenych tydženjach w cyrkwi
wustajene.**

Foto: Bukečanska wosada

Dokumentaj z léta 2018

Serbska wosada Bukey

„Runje tak kaž nowe njebjesa a nowa zemja, kotraž činju, přede mnu wobsteja, praji Knjez, tak budže tež waš narod a waše mjeno wobstać.“ (Jez 66,22)

Posledni serbski farar w Bukecach běše farar Gerat Lazar. Hač do 1992 je wón hišće jako wuměnkár serbsku wosadu w Bukecach zastarał. Potom je Serbski superintendent Siegfried Albert z wěriwymi serbske kemše a wosadne popoždny swjećil.

Z léta 1997 skutkuje w Bukecach farar Thomas Haenchen. Byrnjež Němc, ma wón serbsku wutrobu a spěchuje to serbske we wosadze. „Dołhož budže tu jedyn Serb, chcu jemu tež słowo w jeho maćerščinje na kemšach a nutrnoscach popřec.“ Serbske čitanja na swjatkach su kruty wobstatk wosadneho žiwjenja.

We wosadneje radže skutkuje Hanaróža Šafratowa.

Farar Haenchen swjeći přeco w nazymje serbsko-němske kemše z někak 40 přewažnje serbskimi wěriwymi. Dwójce wob léto předuje wón serbsce w rozhlósu. Bratr Arnd Zoba je jemu při tym k pomocy.

Serbski cyrkwinski džen smy w Bukecach swjećili 2005 a 2015 z bohatym wobdželenjom.

Wot léta 2005 je Wuježk zetkanišćo serbskich swójbow zbliska a zdaleka a Serbow z narańšich kónčin. Swjedžen na Pawlikec statoku organizuje Serbske ewangelske towarstwo. Najprjedy pučuja swójby k rjanym městnosćam w Bukečanskej wokolinje a swjeća na statoku nutrnosc ze Serbskim superintendentom. Tomu přizamknje so dworowy swjedžen z wjac hač 100 ludźimi. Atmosfera je serbska a tež džěci rěča serbsce.

Wot léta 2012 pěstujemy we wosadze zaso stary naložk jutrowneho spěwanja. Zetkamy so jutrowničku rano na Pawlikec statoku we Wuježku, hdžež spěwamy serbske a němske jutrowne kěrluše. Farar Haenchen předuje serbsce. W zašlych lětach je so stajnje mjez 30 a 50 přewažnje serbskich wěriwych na tym wobdžěliło.

Kóždě léto zetkamy so na spěwnym a čitanskim wječorku a tež na adwentne spěwanje.

Dwójce wob léto swjeći Serbski superintendent Jan Malink w Bukecach wosadne popoždny z někak 10 wěriwymi.

Mato Krygař

Mato Krygař, kotryž je z léta 2016 předsyda Serbskeho ewangelskeho towarstwa a městopředsyda Serbskeho wosadneho zwjazka, je před někotrymi lětami kmótrił „Bukečanskej Bjesadze“. Tehdom wotmě so pola nas kurs serbsčiny. Jako wučerka wupadny, je wón kurs dale wjedł. Swoju pomoc poskičastaj wot doma serbsce rěčacej Bukečanaj Arnd Zoba a Marko Grojlich.

Po času přidružichu so dalši, kaž Horst Křidel z Mješic a Inga Wrezinscyna z Wuježka, zo bychu swoju pozabytu, lědma wužiwanu serbsčinu pěstowali. Nětko zetkawa so jónu wob měsac horstka serbsce wuknjacych a hišće serbsce rěčacych na farje, wšak so knjez domu sam na kursu wobdžěli. Naša Bjesada je bóle rozmołwne koło, hdžež so po krótsich rěčnych zwučowanjach powěda wo wosebitoscach našeje narańšeje serbsčiny abo wo zajimawostkach z našich wsow. Naspomnić ma so tež, zo so Bjesadowarjo na delnim pohrjebnišću wo tam wuchowane serbske narowne tafle staraja, zo njebychu so dospołnje pod kerkami a bluščom (efojom) zhubili.

Tute narowne kamjenje z 19. a 20. lětstotka swědča kaž lětsa w kuli našeje cyrkwineje wěže namakane pisma Pawola Lubjenskeho a Pawola Grojlichy wo tym, kak je so serbskosć pozhubila. Hdyž pisaše Pawol Lubjenski 1935 wo tym, zo běchu 80 procentow ludnosće Serbja, kiž tež tak

Kula, hwězda a wjertawka Bukečanskeje cyrkwineje wěže na tamnišim kěrchowje při lětušim wobnowjenju Foće: Bukečanska wosada

Wosadny farar Thomas Haenchen přihotuje material za kulu cyrkwineje wěže

rěčachu, běše to nimale 40 lět pozdžišo, w léce 1973 hižo cyle hinak.

Sym to sam dožiwił, wšak sym so 1948 w Bukecach narodził, tu wotrostł a tu džensa hišće bydłu. Jako třilětny pjerach sym wot susodźic hólca při hrajkanju němšce nawuknył a naš nan je mi rozkladł, koho mam w Bukecach serbsce z „Pomhaj Bóh“ a koho němšce z „Kuntach“ strowić. Wón je mi tež rjekł, zo mam w Koklic pje-karni serbsce chléb a całty kupić, tola jenož, jeli su stari Koklicy we wobchodze. Hdyž sym 1954 do šule přišoł, běch jenički lětnika, kotryž doma serbsce rěčeše. Džěl mojih sobušlerjow wšak trochu rozumješe, dokež jich burskej staršej z džědom a wowku serbowaštaj. Z džěćimi pak so we wšech wsach wosady po Druhej swětowej wójnje němšce wuwaše. Wuwzaće běchu někotre Bukečanske swójby – Zobicy, Lubjenskecy, Žurecy a naša swójba. Džěci z tutych swójbow załožichu w 70tych a 80tych lětach 20. lětstotka měšane serbsko-němske mandželstwa, kotrychž džěci serbsce wotrosčechu. Tak běše pola Tejplec a w hižo mjenowanych swójbach.

Džensa mamy we wosadze hišće jednu poměrnje młodu serbsku swójbu – su to Krygarjacy we Wuježku. W pěstowani wuknu džěci Witaj-skupiny někotre serbske wobroty, tola to njenaruna serbsku swójbu.

Sym před wjace hač 20 lětami w Žornosykach dožiwił, kak wnučki z wulkimi wočemi a wušemi wobkedžbowachu, zo jich wowka nadobo z njezatym mužom serbsce rěčeše. A potom slyšach, kak so jedne džěco ju skradžu woprašo: „Oma, warum redet denn der Mann so komisch mit dir?“ Jich wowka na to so huzajo a trochu njezbožownje na mnje hladaše. Wona běše swojeho muža, serbskeho Sokola, we wot Pawola Lubjenskeho nawjedowanej Bukečanskej Radosći zeznała.

K tutej „nutřkoserbskej“ přičinje přidružichu so represalije přeciwo Serbam w Hitlerowym času, wójna, so do Łužicy nawalace črjody čěkańcow, kiž mějachu husto něšto přeciwo tu hišće žiwej słowjanskej rěči, industrializacija, prodrustwa a podobne zjawy moderneho časa. Zakład serbskosće běchu něhdy hospodarske njeuwotwisne, awtarkne wsy. Tola w 19. a wosebje w 20. lětstotku počachu so wsy změnić.

Džensa Bukey a wšě dalše wsy wosady žane burske wsy wjace njejsu, ze zapřahom na polo jědžacy ludžo so wjace serbsce njestrowja. Ludžo na wsach bydla a jědžča zwjetša do města na džělo. Mi so zda, zo su korjenje, kotraž jich z domiznu zwjazajaja, džensa čěniše hač naše.

Nichtó z nas njewě, hdy so přichodny króć sud z Bukečanskeje cyrkwineje wěže bjerje a hač so potom we wosadze něchtó namaka, kiž móže čitać, što Bukečanscy Serbja w lětach 1935, 1973 a 2018 napisachu. Nadžijamy so, zo budže to něchtó z Bukečanskeje Bjesady!

Marko Grojlich

Powěšće

Bleša „Žiweje wody“, kotraž so serbskim šulerjam na ekumeniskej nutrności k zahajenju noweho šulskeho lěta w Michałskej cyrkwi wudźeli

Foto: J. Malink

Budyšin. Za 21. lěčny kurs za serbsku rěč a kulturu Serbskeho instituta, kotryž so z 45 wobdźělnikami w juliju w Budyšinje wotmě, mějachu přeni króć privatneho spěchowarja. Charles Wukaš z Texasa, potomnik serbskich wučowarjow, je třóm wobdźělnikam stipendij za kurs přewostajit. Dwaj potomnikaj Serbow z Texasa, Weldon Mersiovsky a jeho syn Brian, so přeni raz na kursu wobdźělišaj, zo byštaj so bliže z rěču a kulturu swojich prjedownikow zeznať.

Budyšin. Pod heslom „Daj nam měř“ wuhotowaštaj Friedemann Böhme a Johannes Krahl 28. julija hudźbny nyšpor na dwěmaj piščelomaj w Pětrowskej cyrkwi. Wjeršk koncerta bě prapremjera „Měroweje modlitwy“ z pjera Budyšana Feliksa Brojera. Wjace hač 200 připoslucharjow so z mócnym přikleskom za wokřewjacu hudźbu džakowaše.

Huska. Wot 1. awgusta maja w Husce noweho wosadneho fararja. Thomas Schädlich, skutkowacy dotal we Wostrowcu při Nysy, bu na swjēdzenskich kemšach njedzeli, 5. awgusta, zapokazany. 37lětny duchowny, kotryž je woženjeny a nan třoch dźěci, přewza zdobom předsydstwo Ewangelskeho šulskeho towarstwa w Budyskim wokřesu. Prjedawši dołholětny Husćanski farar Gerd Frey bě so k 1. měrcěj 2017 na wuměnk podać. Čas wakancy bě zastupował sup. Jan Malink z Budyšina.

Budyšin. Serbska wyša šula zahaji nowe šulske lěto 13. awgusta z ekumeniskej nutrností

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)

Čiśc: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625

Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.

Lětny abonement plaći 8 eurow.

w Michałskej cyrkwi. Wona steješe pod heslom „Woda je žiwjenje“. Tachantski farar Wito Śćapan a Serbski superintendent Jan Malink ju nawjedowaštaj. Wjac hač sto šulerjow dósta na zakónčenje blešu mineralneje wody ze serbskim etiketom „Žiwa woda“.

Wětošow. Dwanatu njedzeli po swj. Trojicy, 19. awgusta, swjēčachu serbsko-němske kemše we Wětošowskej Serbskej cyrkwi z fararjomaj I. Kšenku a R. Eiseltom. Po Božej službje běchu kemšerjo do susodnej Němskeje cyrkwe na kofej a zhromadne spěwanje přepróšeni.

Łaz. Srjedz septembra započnu piščele w tudyšej cyrkwi wobnowjeć. Restawraciju historiskeho instrumenta přewza piščelotwarska firma Eule z Budyšina. Molerske a elektriske dźěla wukonjetaj rjemjeslnikaj z Łaza a Rakec. Za čas wobnowjenskich dźělow budu kemše za Łazowskich wosadnych sobu w Delnjowujēdzanskej cyrkwi. Znowaposwjećenje ma być klětu w decembru. Łazowske piščele běštej firmje Friedricha Ladegasta z Weißenfelsa a Wilhelma Rühlmanna z Zörbige w lěće 1872 natwariloj.

Dary

W juliju je so darilo za Pomhaj Bóh 100 eurow, 12 a 7 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 400 lětami, 5. septembra 1618, zemře w Hodźiju farar **Wjaclaw Warichius**. Rodzeny 1564 jako syn šosarja w Hrodzišću, skutkowaše wón wot 1587 jako diakon a wot 1589 hač do swojeje smjerće jako farar w Hodźiju. Zdobom nawjedowaše tam laćonsku šulu (progymnazij), kotraž bě so bórže po reformaciji na přikaz sakskeho kurwjercha w Hodźiju załožiła. Šula měješe wobdarjenych serbskich hólcow na wopyt wjerchowskich šulow přihotować a tak serbskim ewangelskim wosadam zaručić maćernorěčnych duchownych. Za šulske kaž cyrkwinske potřeby přeloži Warichius Mały katechizm Martina Luthera do serbsčiny, kotryž wuńdže 1595 a 1597 pola Michaela Wolraba w Budyšinje. Tute wudaće bě přenja čišćana hornjoserbska kniha. Na pioněrski skutk Warichiusa dopomina pomnik při južnym zachodze Hodzišskej cyrkwe, kotryž je postajito Serbske ewangelske towarstwo skladnostnje tysacletneho jubileja Hodziša. Wotkryty bu we wobłuku 60. Serbskeho ewangelskeho cyrkwinskeho dnja 2. julija 2006. Na lětušim cyrkwinskim dnju w Hodźiju wobdźělnicy při pomniku na zaslužbneho duchowneho spominachu. T.M.

Přepróšujemy

02.09. 14. njedzela po Swjatej Trojicy

10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. Malink)

10.00 250. namša nowšego casa, 30 lět žěloweje kupki „Serbska namša“ a prezentacija elektroniskego hudaša serbskeje biblije

05.09. srjeda

19.30 Bjesada w Hodźiju na kantoraće

09.09. 15. njedzela po Swjatej Trojicy

12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

14.00 wosadne popoždnje w Slepom (fararka Malinkowa)

12.09. srjeda

19.00 Bjesada w Rakecach w farskej bróžni

16.09. 16. njedzela po Swjatej Trojicy

08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)

18.09. wutora

18.30 Bjesada w Bukecach na farje

24.09. pónđzela

14.30 wosadne popoždnje w Malešecach (sup. Malink)

25.09. wutora

14.00 wosadne popoždnje pola Kowarjec we Wuježku pola Wósporka (sup. Malink)

30.09. 18. njedzela po Swjatej Trojicy

09.30 dwurěčne kemše w Bukecach (farar Haenchen)

09.30 dwurěčne kemše na Njepilic statoku w Rownom (fararka Malinkowa, M. Hermaš)

12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (fararka Malinkowa)

W oktobru wysyła so ewangelske Nabožne słowo k dnjej w serbskim rozhłosu.

07.10. 19. njedzela po Swjatej Trojicy

10.00 kemše w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. Malink)